

80-річчя

члена-кореспондента НАН України

Г.Є. ШУЛЬМАНА

19 серпня виповнилося 80 років відомому вченому-гідроекологу, фахівцеві в галузі фізіологічної та біохімічної екології гідробіонтів членові-кореспондентові НАН України Георгію Євгеновичу Шульману.

Г.Є. Шульман народився 1929 р. у Києві. 1953 року закінчив із відзнакою біологічний факультет Харківського державного університету. Упродовж 1953–1965 рр. працював у Азово-Чорноморському науководослідному інституті морського рибного господарства та океанографії спочатку в лабораторії іхтіології, а з 1962 р. — завідувачем організованої ним лабораторії фізіології риб — першої в Азово-Чорноморському басейні. Від 1965 р. Георгій Євгенович працює в Севастополі у відділі фізіології тварин Інституту біології південних морів ім О.О. Ковалевського НАН України (ІнБПМ) спочатку старшим науковим співробітником, а протягом 1972–2008 рр. — завідувачем відділу фізіології тварин та біохімії. З жовтня 2008 р. він головний науковий співробітник цього відділу.

У 1959 р. Г.Є. Шульман захистив кандидатську дисертацію, присвячену екології азовського анчоуса (хамси), а в 1970 р. — докторську дисертацію за фахом «іхтіологія», яку присвятив життєвим циклам азово-чорноморських риб. 1995 року його обрано членом-кореспондентом Національної академії наук України за спеціальністю «гідробіологія».

Серед основних напрямів фундаментальних досліджень ученого — вивчення біорізноманітності; життєвих циклів видів і популяцій; харчових взаємин на різних трофічних рівнях; продуктивності, балансу і трансформації речовини й енергії в пела-

гічній і прибережній екосистемах Чорного моря; впливу на ці екосистеми глобальних кліматичних і регіональних антропогенних чинників; індикації та моніторингу стану їхніх кардинальних компонентів. Зазначені дослідження дають змогу розкрити закономірності функціонування цих компонентів і кількісно оцінити їхнє значення в трофодинаміці екосистем у цілому.

Багаторічні дослідження Георгія Євгеновича визначили роль енергетичного, ліпідного і білкового обміну в перебігу життєвих циклів видів і популяцій, їхній поведінці і розподілі, адаптації до температурного і кисневого режимів. Він розробив теорію альтернативних метаболічних стратегій, які лежать в основі біорізноманітності і біологічного прогресу. Обґрунтував комплексний фізіолого-біохімічний підхід до характеристики періодів річного циклу риб. Визначив універсальну роль поліненасиченої («омега-3») жирної докозагексаєнової кислоти у функціональних адаптаціях морських тварин із високою рухливістю. Г.Є. Шульман виявив дивовижну здатність морських риб і безхребетних зберігати високий життєвий рівень при дефіциті кисню (зокрема, завдяки анаеробному використанню білка) і розшифрував метаболічні шляхи, що допомагають видам і популяціям освоювати нові ареали в умовах, близьких до екстремальних.

Учений — автор 278 друкованих праць, зокрема 9 монографій, 2 з яких видані за кордоном.

Г.Є. Шульман — учасник і організатор понад 40 наукових експедицій у басейни Азовського, Чорного, Середземного морів, Атлантичного та Індійського океанів.

У нього багато учнів і послідовників, які працюють в ІнБПМ і в багатьох наукових установах України, близького і далекого зарубіжжя. Під його керівництвом захищено 25 кандидатських і три докторські дисертації.

У 1988 р. на Всеукраїнській виставці досягнень народного господарства в Києві Георгій Євгенович був нагороджений дипломом Першого ступеня за розроблення методу прогнозування термінів і характеру міграцій азовської хамси, що має велике значення для рибної промисловості. У 2001 р. разом із групою співробітників відділу він отримав перший приз на конкурсі Фонду Форда за роботу «Захист Чорного моря від біологічної катастрофи». У 2006 р. Г.Є. Шульману присвоєно звання заслуженого діяча науки і техніки України. У 2007 р. він із групою співробітників інституту отримав Державну премію України в галузі науки і техніки за цикл праць «Продуктивність, біорізноманіття та екологічна безпека екосистем Чорного моря й перспективних для України районів Світового океану». За видатні досягнення і величезний внесок у вивчення екосистеми Чорного моря в жовтні 2008 р. на Міжнародній конференції в Софії (Болгарія) Георгій Євгенович отримав премію Міжнародної комісії із захисту екосистеми Чорного моря від забруднень.

Колектив відділу на чолі з Г.Є. Шульманом бере активну участь у міжнародних наукових програмах НАТО та ін. Від Інституту біології південних морів учений був співкерівником деяких із цих програм.

Г.Є. Шульман у співавторстві із шотландським ученим М. Лавом (пізніше — інозем-

ним членом Національної академії наук України) написав книгу «The Biochemical Ecology of Marine Fishes», яка вийшла друком у 1999 р. у Великобританії в одній із найпрестижніших серій із морської біології «Advances in Marine Biology» (Academic Press, London). Ця книга здобула визнання світової наукової громадськості.

Георгій Євгенович неодноразово читав лекції в університетах і науково-дослідних інститутах Великобританії, Франції, Італії, Туреччини, Польщі, Ізраїлю. Він представляє Україну в Європейському морському біологічному товаристві, є членом Міжнародної ради з екоетики. Багато років був заступником голови Науково-консультативної ради з екологічної фізіології і біохімії риб при Іхтіологічній комісії Міністерства рибного господарства (Москва), членом бюро і пленуму цієї комісії, членом Наукової ради з програми «Гідробіологія, іхтіологія і використання водних ресурсів» РАН. Понад 10 років Г.Є. Шульман був віце-президентом Українського гідроекологічного товариства, нині він член його президії.

Учений — заступник головного редактора «Морского экологического журнала» і головний редактор міжвідомчого збірника «Экология моря», входить до складу редколегії журналу «Рибне господарство України».

Наукова громадськість, колеги та учні сердечно вітають Георгія Євгеновича з ювілеєм, зичать йому міцного здоров'я, творчого натхнення, нових досягнень на благо нашої країни.